

KLIMAKAMPEN ER OGSÅ ET PÆDAGOGISK ANSVAR

Klimastrejke og grønne studenterbevægelser hiver børn og unge på gaden i klimakampens tegn, og det påvirker de politiske dagsordener. Men de voksne lægger ansvaret for klodens overlevelse over på børnene. Derfor må vi, der arbejder med pædagogik og uddannelse, ikke svigte: Det at klæde børn og unge på til at forstå og navigere i klimakrisen er en af pædagogikkens helt store opgaver.

Af JONAS ANDREASEN LYSGAARD

Unge over hele verden har fået nok af uansvarlige voksne, der ikke tager klimakrisen alvorligt. Den internationale klimastrejke, initieret af den svenske skoleelev Greta Thunberg og den grønne studenterbevægelses brede gennemslagskraft blandt børn og unge, understreger, at klimaforandringer og miljøproblematikker ikke længere kan fejes ind under gulvtæppet eller præsenteres som potentielle salgseventyr for danske vindmølleliganter og andre green tech-virksomheder. Alligevel ser vi fortsat, at de politiske partier over én kam fumler sig igennem med uklare planer for, hvordan klimaudfordringen skal håndteres og ikke mindst, hvem der har ansvaret for hvad.

Når tusindvis af unge samles til klimastrejke foran Christiansborg, peger det til gengæld i retning af, at ungdommen er alt andet end ansvarsforskydende og uinteresset i klimaspørgsmålet.

Afholdslogik er ikke løsningen

Greta Thunberg har som klimaikon formået at få politikerne i tale. Men som hun også selv understreger, så kan en 16-årig ikke gå aktivt ind i politik og sikre de strukturelle og samfundsmæssige omvæltninger, der er nødvendige. Glæden over en gryende social bevægelse, drevet frem af børn og unge med insisterende fokus på vor tids største problem, skal med andre ord ikke bruges som en undskyldning for, at flere generationer af voksne nu løber fra ansvaret eller lader børn og unge alene med de problemer, som vi andre har skaffet dem på halsen.

Reaktioner på denne nedtrykkende virkelighed og dens hyperkomplekse problemer kan komme til udtryk på flere måder. Man kan benægte fakta, hvilket som bekendt er den reaktion, mange, ikke mindst politikere, vælger. Eller man kan tilstræbe en afholdskultur, der bunder i en konkurrence om at være mest klimavenlig. Men det kan meget let blive til en selvudslettende nihilistisk kamp, som er umulig at vinde. På bunden af denne afholdenhedslogik venter

den mest rabiate løsning: Selvmordet, enten konkret eller i genetisk forstand ved at undgå at sætte børn i verden. Selvudslettelseslogikken må for alt i verden aldrig blive den løsning, vores børn og unge vælger. For den fratager dem al håb for fremtiden.

Mere end et nudgingværktøj

Så hvordan sikrer vi, at de unge generationer også i fremtiden bevarer deres håb, drømme og gåpåmod for at skabe en bedre verden? Her spiller pædagogik og uddannelse en væsentlig rolle.

Uddannelse kan forstås som et af samfundets vigtigste værktøjer til at indgå i en dialog med fremtiden. Denne dialog kan handle om meget: Til tider handler den mest om en fremskrivning af gårsdagens arbejdsmarked, og om hvordan vi håndterer de udfordringer, vi står overfor nu på lokalt og globalt niveau. Men den bør lige så meget handle om de udfordringer, vi endnu ikke kender.

Derfor er det ikke nok at anskue pædagogikkens processer som værktøjer, der kan

15. marts samlede tusindvis af skolelever til global klimastrejke foran Christiansborg. Lignende aktioner fandt sted i 25 andre danske byer - og rundt om i hele verden.

implementere ekspertviden omkring den rigtige bæredygtige adfærd og dermed sikre en glidende overgang til en klimavenlig fremtid.

En sådan opfattelse nedgraderer pædagogik og uddannelse med fokus på klima og bæredygtig udvikling til blot at være nationale nudgingværktøjer. Klimapædagogikken må som al anden pædagogik i langt højere grad tage den tidshorizont, som vi er en del af, alvorligt, og derfor tænke længere og bredere end ren og skær adfærdsregulering.

Vi har ikke adgang til fremtiden, men det at kunne lære nyt, uddanne sig og forholde sig kritisk til verden og give bud på, hvordan den er eller bør være, er et helt centralt perspektiv i uddannelse og pædagogik, specielt i forlængelse af den nordiske folkeoplysnings-tradition. Der er tale om en bred opfattelse af uddannelse, hvor uddannelse ikke blot er FOR bæredygtig udvikling, men hvor vi også forstår uddannelse og pædagogik SOM bæredygtig udvikling. Den forståelse hviler ikke alene på den stolte kritiske tradition, der stadig hersker i det danske uddannelses-system, den har også vist sig igen og igen at være langt bedre til at ruste børn og unge til at håndtere nuværende udfordringer og gå fremtidens udfordringer i møde med mod på livet, på trods af de populære og nedslående tendenser til at tale mere eller mindre sande, brændende platforme og globale dommedags-scenarier frem.

Ikke nok at droppe kød

Uddannelse og læring som bæredygtig udvikling stiller krav om, at børn og unge skal vide så meget som muligt om klodens tilstand og globale udfordringer, men også at de sam-

tidig skal forstå proportionaliteten i deres egne handlemuligheder for at redde klimaet hjemme i baghaven. Der er masser af rum til at handle selv og sammen med andre. Men børn og unge som enkeltindivider skal ikke – som en anden Atlas – slæbe rundt på kloden og dens fremtid. De fleste af de problemer, vi står overfor, kan ikke blot individualiseres. Der er tale om strukturelle udfordringer, og de skal derfor håndteres på det niveau. Det er ikke nok at spise lidt mindre kød, det er ikke nok at købe en hybridbil, og det er langt fra nok at spare en flyrejse væk og tage bilen til Italien i stedet. Konsekvenserne af klimakrisen er enorme, uforudsigelige og næsten umulige at begribe for slet ikke at tale om at håndtere som et enkelt almindeligt menneske. Vi skal som individer gøre, hvad vi kan, men vi må ikke lade os gribe af mismod, når vi indser, at det sjældent batter meget på globalt niveau.

Klimakrisen er p.t. det stærkeste eksempel på, at vi lever i et spændingsfelt, hvor vi på den ene side gerne vil gøre noget nu og her, men på den anden side taler om globale og hyperkomplekse problemstillinger, der ikke kan løses af individer eller enkelte nationalstater. Det er både abstrakt, foruroligende og til tider lammende. Men det betyder ikke, at vi, de voksne, kan løbe fra vores politiske, pædagogiske eller uddannelsesmæssige ansvar og forfalde til hurtige tekniske fikks eller håbet om, at de unge vil redde os alle.

Vi skal derimod klæde børn og unge grundigt på til deres (og vores) klimakamp, og det skal blandt andet ske ved at give dem kendskab til de politiske processer og organisationer, hvorigennem de kan påvirke

klimadagsordenen i en mere positiv retning. Og det er i høj grad en opgave for skolen og ungdomsuddannelserne, der skal indarbejde bæredygtigheds- og klimaperspektiver i både pædagogik og didaktik.

Ingen hurtige svar

Uddannelse og pædagogik som noget, der altid forholder sig til både fortiden, nutiden og fremtiden, er centralt i de kommende års forventelige indsats i forhold til klimakrisen, men det er ikke dér, vi kan eller skal forvente hurtige svar på de svære spørgsmål. Snarere leverer uddannelse og pædagogik et rum til at forholde sig kritisk til de ting, der går ud over os selv, og arbejde med, hvordan vi kan håndtere det, der presser sig på nu, mens vi samtidig tager det faktum, at klimakrisen aldrig vil drive over, alvorligt. De unge øjne, der nu for alvor har set bæredygtighedsproblematikker springe ud, vil kun blive vidner til endnu flere kriser, menneskeskabte eller ej, i de kommende årtier. Men det direkte ansvar, politisk, pædagogisk og uddannelsesmæssigt, hviler ikke på børn og unge, men på os, der arbejder med og har indflydelse på, hvordan disse felter udvikler sig og reagerer på vores globale og lokale udfordringer.

FN med deres 17 Verdensmål og UNE-SCO med deres gennemgående fokus på at udbrede uddannelse for bæredygtig udvikling har klimakrisen og bæredygtighedsproblematikkerne øverst på agendaen, og forhåbentlig vil dette sive ned, ikke mindst hjulpet af et folkeligt og ungdommeligt pres, til de regionale og nationale politiske niveauer. Pædagogik og uddannelse har her en central rolle i forhold til at danne og uddanne børn og unge til at tage kritisk vare på deres og andres liv og frihed, så vi undgår kortsigtet eller opportunistisk klimaunderskønning af dem, der ikke formår at rette ind. I stedet kan vi bruge kræfter på at sikre håb og reelle muligheder for en verden og et samfund i bæredygtig udvikling. ■

Læs mere:

J. A. Lysgaard: Learning from Bad Practice in Environmental and Sustainability Education. Peter Lang, 2018.

J. A. Lysgaard, S. Bengtsson, M. Laugesen: Dark Pedagogy. Palgrave, 2019.

UNESCO: Education for Sustainable Development Goals. UNESCO, 2017.

JONAS ANDREASEN LYSGAARD er lektor på DPU, Aarhus Universitet. Han forsker i uddannelse, pædagogik og bæredygtig udvikling. Han underviser på DPU's bachelor- og kandidatuddannelse i uddannelsesvidenskab.